

RECENZJE

San Giuseppe Cafasso. Il direttore spirituale di don Bosco. Atti del Convegno. Zafferana Etnea, 29 giugno – 1 luglio 2007, red. G. Buccellato, (=Spirito e Vita, 39), LAS, Rzym 2008, ss. 203.

W roku 2015 Zgromadzenie Salezjańskie obchodzić będzie jubileusz 200-lecia narodzin św. Jana Bosko, swego założyciela. Z tej racji, w całym świecie trwają wyteżone przygotowania. Ich znaczącym elementem była między innymi 26. Kapitula Generalna Towarzystwa Salezjańskiego, która zaproponowała powrót do ks. Bosko i aktualną lekturę jego duchowego programu, który on sam syntetyzował w biblijnym zdaniu „da mihi animas, caetera tolle”. Postulat „powrotu do ks. Bosko” wpisuje się w posoborowy proces refundacji życia konsekrowanego w Kościele i znajduje swe uzasadnienie w dekrete *Perfectae caritatis*, który wzywa instytuty życia konsekrowanego do przystosowanej odnowy poprzez powrót do źródeł życia chrześcijańskiego i do ducha, który pierwotnie inspirował powstanie i działanie konkretnej rodziny zakonnej. Ks. Pascual Chávez, obecny Przełożony Generalny salezjanów, z mocą podkreśla, że ten proces jest wciąż w toku. W związku z tym salezianie potrzebują lepszej, pogłębionej znajomości duchowości ks. Bosko. Tylko wtedy faktycznie uda im się ją wcielić w życie w dzisiejszym kontekście. Nie jest to zadanie łatwe, między innymi z tego powodu, że doświadczenie duchowe ks. Bosko jest jednym z najmniej znanych i pogłębionych wymiarów jego życia. On sam był człowiekiem czynu, akcji. Nie zostawił po sobie dzienników duchowych, nie opisał swego rozwoju duchowego, nie przekazał systematycznej refleksji na temat swego życia duchowego, ani żadnych interpretacji swych doświadczeń duchowych. Wołał raczej zapalać, rozniecać zapał, przekazywać ducha, opisując jedynie niektóre wydarzenia ze swego życia lub przekazując swe najgłębsze przekonania w biografiiach swych wychowanków. Do czego więc mają wracać salezianie? Czym inspirować swe życie, wybory, pracę apostołską? Z pewnością ogólniki typu: duchowość ks. Bosko jest typowa dla życia aktywnego, nie jest kontemplatywna – to zbyt mało, aby dzisiaj inspirować życie i zachęcać do wierności Bogu, Zgromadzeniu, charyzmatowi i młodzieży.

Od kilku lat naprzeciw salezjańskiemu zapotrzebowaniu na pogłębioną refleksję o duchowości ks. Bosko stara się wychodzić – w ramach swej działalności – Centrum Duchowości „Casa Tabor” w Sant’Alfio w pobliżu Katanii na Sycylii, kierowane przez ks. Giuseppe Buccellato, salezjanina. Owocem tej troski jest wydana w 2008 roku książka pod redakcją tegoż Buccellato, zatytułowana *San Giuseppe Cafasso. Il direttore spirituale di don Bosco* [Św. Józef Cafasso. Kierownik duchowy św. Jana Bosko]. Zawiera ona referaty wygłoszone podczas konwencji na ten sam temat, zorganizowanego przez Centrum „Casa Tabor”, które odbyło się w Zafferana Etnea na Sycylii w dniach od 29 czerwca do 1 lipca 2007 roku. Książka została opublikowana przez wydawnictwo Libreria Ateneo Salesiano z Rzymu jako 39. pozycja serii wydawniczej „Spirito e Vita”. Ma 203 strony.

Pomysł zorganizowania konwencji poświęconego relacji duchowej pomiędzy św. Józefem Cafasso a ks. Bosko zrodził się pod wpływem zachęt, jakie zarząd Zgromadzenia Salezjańskiego kierował do salezjanów z „Casa Tabor”, aby nawiązali bliższą współpracę z podobnymi do niej placówkami. Pod wpływem tej inspiracji, salezianie z Sycylii weszli w kontakt ze swymi współ-

braćmi z Piemontu, odpowiedzialnymi za miejsca salezjańskie związane z życiem i działalnością ks. Bosko. Nawiedzili je latem 2006 r. W programie tej wizyty znalazł się także dzień spędzony w sanktuarium św. Ignacego w Lanzo, gdzie przez wiele lat głosił rekolekcje ks. Cafasso. Ks. Bosko słuchał ich jako student Konwiktu Kościelnego w Turynie. Cafasso był w Konwiktzie wykładowcą, a potem przełożonym. Z czasem sam ks. Bosko głosił w Lanzo nauki i chętnie przyprowadzał tam swoich chłopców. To między innymi pod wpływem tych doświadczeń napisał we *Wspomnieniach Oratorium*: „Jeśli uczyniłem coś dobrego, to zawdzięczam to temu godnemu człowiekowi Kościoła [tj. ks. Cafasso – przyp. autora], w którego ręce złożyłem wszystkie moje decyzje, moje studia, każde przedsięwzięcie mojego życia” (s. 5).

Rzeczywiście, bez ks. Cafasso nie sposób zrozumieć ks. Bosko. Lata wspólnego pobytu w Konwiktzie – czas, gdy ks. Bosko pełnymi garściami korzystał z posługi ks. Cafasso, swego kierownika duchowego – nadały kształt kapłaństwu ks. Bosko, rozbudziły w nim miłość duszpasterską, pomogły odkryć młodych ludzi, ich potrzeby, zagrożenia, ich życie, dały początek oratorium, nauczyły porzucać wszystko dla dobra młodych. Tymczasem, ks. Cafasso jest mało znany salezjanom. Jeszcze mniej znana jest jego duchowość. A to właśnie w niej i we wpływie, jaki miała na ks. Bosko tkwią niezwykle ważne inspiracje dla życia salezjańskiego dzisiaj. Powrócić do ks. Bosko, znaczy dziś odkryć znaczenie ks. Cafasso w jego życiu, zrozumieć łączące ich więzi duchowe. Salezjanie z „Casa Tabor” postanowili podjąć to wyzwanie i trud związany z przywróceniem ks. Cafasso i jego duchowości Zgromadzeniu Salezjańskiemu. Tak narodził się pomysł zorganizowania konwenuum i wydania książki poświęconej relacji duchowej obu świętych: *San Giuseppe Cafasso. Il direttore spirituale di don Bosco*.

Publikację otwiera krótka prefaceja autorstwa jej redaktora (s. 5-6). Po niej następuje prezentacja Konwenuum, której dokonał ks. Calogero Monatanti, salezjanin, przełożony wspólnoty zakonnej, prowadzącej Centrum „Casa Tabor” (s. 7-10). Autorzy obu tekstów ukazują historię konwenuum i motywacje, jakie skłoniły ich do zorganizowania tego spotkania.

Pierwszy artykuł, pióra Buccellato, nosi tytuł *Il Convitto Ecclesiastico di Torino: un modello di formazione presbiterale nell'Ottocento italiano* [Konwikt Kościelny w Turynie: model formacji kapłańskiej w XIX-wiecznych Włoszech]. Jego autor jest salezjaninem, inicjatorem i dyrektorem Centrum „Casa Tabor”, uzyskał doktorat z teologii duchowości na Papieskim Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie, jest wykładowcą teologii duchowości w Instytucie Teologicznym „San Paolo” w Katanii. W tekście – s. 11-50 – stanowiącym wprowadzenie w obrady Konwenuum, Buccellato omawia kolejno genezę Konwikt, jego założycieli i dyrektorów (Pio Brunona Lantieriego, Luigiego Gualę, Giuseppe Cafasso), opisuje program formacyjny tej instytucji (m. in. studium teologii moralnej praktycznej, ćwiczenia z homiletyki, asceza i modlitwa, rekolekcje w Lanzo) i kończy swój tekst krótką prezentacją modelu prezbitera, jaki proponował Konwikt.

Drugi artykuł, zatytułowany *Alcuni influssi della scuola del Convitto sulle scelte pastorali di don Bosco* [Niektóre wpływy Konwikt na wybory duszpasterskie ks. Bosko] (s. 51-64), jest także autorstwa Buccellato. Dyrektor „Casa Tabor” analizuje w nim rolę rekolekcji w osobistym doświadczeniu duchowym ks. Bosko, prosi ks. Bosko o przyjęcie go do grona oblatów Niepokalanej, rekolekcje dla chłopców, idee, aby głoszenie rekolekcji było jednym z celów Zgromadzenia Salezjańskiego, zaangażowanie ks. Bosko w promocję dobrych książek i prasy, kwestię przygotowania salezjanów do prowadzenia rekolekcji, sprawę tzw. „salezjanów zewnętrznych”, figurę ks. Bosko jako „księdza Konwikt”.

Ks. Giuseppe Tuninetti, autor trzeciego przedłożenia, jest dyrektorem Archiwum Archidiecezji Turyńskiej, wykładowcą historii Kościoła na Wydziale Teologicznym Włoch Północnych. W swym artykule, zatytułowanym *La figura di don Giuseppe Cafasso in prospettiva storica* [Figura ks. Józefa Cafasso w perspektywie historycznej] (s. 65-84), prezentuje środowisko życia, wychowania, formacji i działalności świętego (Castelnuovo d'Asti, seminarium w Chieri, konwikt

w Turynie), analizuje relację Cafasso do problemów włoskiego Risorgimento i kończy relacją o jego śmierci, świętości, sławie i kanonizacji.

Ten sam autor, w czwartym z kolei wystąpieniu (s. 85-106), pt. *Le relazioni tra don Cafasso e don Bosco* [Relacje pomiędzy ks. Cafasso a ks. Bosco], ukazuje wspólne korzenie obu świętych (okolice Castelnuovo), elementy wspólne formacji kapłańskiej (seminarium w Chieri i konwikt w Turynie), długi czas ich kontaktów (1827-1860), w którym Cafasso był mistrzem, a ks. Bosko wiernym uczniem (Cafasso kleryk – Bosko chłopiec, Cafasso wykładowca – ks. Bosko słuchacz konwiktu, Cafasso kierownik duchowy – ks. Bosko duszpasterz, wychowawca, twórca oratorium na Valdocco, śmierć Cafasso – postawa ks. Bosko).

Kwestię charakterystycznych aspektów duchowości ks. Cafasso podjął w dwóch artykułach ks. Lucio Casto, dyrektor Instytutu Wiedzy Religijnej w Turynie i wykładowca teologii duchowości i historii Kościoła na Wydziale Teologicznym Włoch Północnych. Jego pierwszy przyczynek, zatytułowany *San Giuseppe Cafasso formatore* [Św. Józef Cafasso formator], ukazuje ks. Cafasso jako formatora księży i świeckich (s. 107-132). W drugim, który nosi tytuł *Aspetti tradizionali ed originali della spiritualità di san Giuseppe Cafasso* [Aspekty tradycyjne i oryginalne duchowości św. Józefa Cafasso] (s. 133-146), omawia duchowość kleru piemontckiego w pierwszej połowie XIX w., ukazuje znaczenie osoby Cafasso, ustosunkowuje się do kwestii „mitu Cafasso”, ukazując to, co u Cafasso pochodzi z tradycji, a co decyduje o jego oryginalności.

Jako ostatni głos w dyskusji o Cafasso zabiera Raimondo Frattallone, salezjanin, wykładowca teologii moralnej w Instytucie Teologicznym „San Tommaso” w Messynie (filia UPS w Rzymie). W tekście pt. *Riflessioni e attualizzazioni a partire dalla relazione di direzione spirituale tra don Cafasso e don Bosco* [Refleksje i aktualizacje poczynione na bazie relacji kierownictwa duchowego pomiędzy ks. Cafasso a ks. Bosko] (s. 147-198) stara się pogłębić i zaktualizować niektóre elementy relacji ojcostwa duchowego, która ściśle połączyła dwóch wielkich świętych piemontckich. Szczególnie cenna wydaje się być ostatnia część artykułu poświęcona aktualizacji kierownictwa duchowego dzisiaj, w której Frattallone, wychodząc od relacji kierownictwa duchowego pomiędzy ks. Cafasso i ks. Bosko, zwraca uwagę na znaczenie środowiska rodzinnego w kierownictwie duchowym, na kontekst kościelny i społeczny kierownictwa, na przygotowanie kulturowe kierującego i kierowanego, na kierownictwo duchowe rówieśników.

Książka pod redakcją Buccellato pojawiła się na rynku wydawniczym w bardzo dobrym momencie. Stanowi ona bowiem niezwykle cenne dopowiedzenie i komentarz do *Edizione Nazionale delle Opere di San Giuseppe Cafasso* [Wydanie Narodowe Dzieł św. Józefa Cafasso]. Poprzez wydobycie na światło dzienne relacji kierownictwa duchowego pomiędzy ks. Cafasso a ks. Bosko, ukazuje doniosłość roli tego pierwszego, moc i zasięg jego oddziaływania, a także jego trwałość i aktualność.

Książkę powinni przeczytać szczególnie salezjanie, zwłaszcza w czasie, gdy zostali wezwani, aby powracać do ks. Bosko, do swoich korzeni. Dostatecznie powszechne jest mniemanie, że salezjanie potrafią zajmować się młodzieżą. Pewnie dlatego oczekuje się od nich prowadzenia szkół, oratoriów, parafii, nauczania, wychowania, dobrej organizacji czasu wolnego, pomysłów, aktywności. Często podkreśla się, że tak przecież robił ks. Bosko, że przy tym był radosny. Oddany młodym, stał się dla nich ojcem i nauczycielem. Niestety, jeszcze częściej zapomina się – dotyczy to niestety także samych salezjanów, ich formacji początkowej i ciągłej – że jego ojcostwo polegało nie tylko na zabezpieczeniu bytu, nauczaniu i radości, ale także na wchodzeniu z młodymi w relacje duchowo bardzo intymne. Ks. Bosko docierał do serca, do duszy młodych. Był ojcem, ponieważ potrafił być kierownikiem duchowym. Przed spadkobiercami charyzmatu ks. Bosko staje wyzwanie odkrycia go jako kierownika duchowego, jako propagatora rekolekcji dla duchownych, świeckich i młodzieży. Zdaje się, że tu właśnie tkwi odpowiedź na potrzebę bycia kierowanym zgłaszaną przez młodych zainteresowanych powołaniem salezjańskim, a także przez młodych i dojrzałych salezjanów. Prawdopodobnie tu ukryty jest sekret wielu powołań, wierności

powołaniu, dobrych wspólnot. Powrót do korzeni oznacza, w tym kontekście pytanie nie tylko o sprawność w działaniu, ale także o kierownictwo duchowe. Cafasso już kiedyś pomógł w tym względzie ks. Bosko. Dziś odkryty, odkryta na nowo jego relacja do ks. Bosko, będzie mógł pomagać ponownie. Książka pod redakcją Buccellato, ma w tym względzie fenomenalne wprost znaczenie. Warto pomyśleć o przetłumaczeniu jej na język polski.

Ks. Marek T. Chmielewski SDB